

Tricia L. Bacon & Elizabeth Grimm, *Terror in Transition Leadership and Succession in Terrorist Organizations*, Columbia University Press, 2022, 300 s.

Değerlendiren: Hakan Kıyıcı

İlk modern terör örgütlerinin ortaya çıktığı 19. yüzyıldan günümüze kadar, devletler çeşitli taktikleri ve stratejileri uygulamaktadır. Tercih edilen karşı mücadele yöntemlerinde terör grubunun kısa sürede etkisiz hale getirilmesi amaçlanır. Bu kapsamda terör gruplarının asimetrik yeteneklerini kısa sürede bitirmek ve yeni muhtemel eylemleri engellemek için caydırıcı stratejiler tercih edilmektedir. Devletlerin karşılaştıkları terör tehdit dinamiklerini çözümlenmede uzun yıllardır tercih ettikleri ve günümüzde de sıklıkla kullandıkları yöntemlerin başında dekapitasyon (decapitation) gelmektedir (Jordan, 2019). Gelişen ateşli silah teknolojisinin otonom bir karaktere bürünmesiyle dekapitasyonun, hedefin istenilen yer ve zamanda etkisiz hale getirilmesinde kolaylaştırıcı bir işlevi vardır. Bir diğer ifadeyle terör örgütlerinin sahip oldukları asimetrik yetenek, bizzat devletler tarafından uygulanmakta ve terör grubunda korku ve tedirginlik durumu ortaya çıkarılarak şiddet eğiliminde olan grubun dağılması beklenir.

Dekapitasyon kelimesi doğrudan Türkçe'ye çevrildiğinde başını koparmak/kesmek anlamına gelmektedir. Dekapitasyon yöntemiyle devletler, terör grubunun kısa sürede dağılmasını ve eski şiddet kapasitene ulaşmasını engellemek için üst düzey yöneticileri hedeflemektedir (Price, 2019). Bu kişilerin mevcut şiddet kapasitesini hazırlamada, planlamada ve sınırlı olan kaynakların yönetiminde söz sahibi olması

@ Dr. Öğr. Üyesi, Polis Akademisi, kiyicihakani@yahoo.com

id <https://orcid.org/0000-0001-5655-8060>

© İlmî Etüdler Derneği
DOI: 10.12658/D0353
insan & toplum, 2023; 13(3): 242-246
insanvetoplum.org

nedeniyle kritik rolleri bulunmaktadır. Dekapitasyon yöntemiyle liderleri yakalanan veya etkisiz hale getirilen terör grupları geçiş sürecine girmektedir. Bu süreç zarfı içerisinde emir komuta zincirinin bozulmasıyla otorite ve güç boşlukları ortaya çıkmaktadır. Eğer halef(ler) geçiş sürecini yönetemezlerse grubun hizipleşmesi ve dağılması kaçınılmazdır. Fakat terör örgütleri öğrenen organizasyonlar oldukları için terörle mücadele stratejilerine karşı kolaylıkla kendilerine özgü direnç yöntemleri bulabilmektedir.

Bu durum en dramatik örneklerini Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin 2001 Afganistan ve 2003 Irak müdahaleleri ve sonrasında yaşanan gelişmelerde görebiliriz. 11 Eylül 2001 (9/11) terör saldırıları sonrasında ABD'nin küresel çapta başlattığı terörle mücadele stratejisiyle üst düzey El-Kaide, Boko Haram, Al-Shabaab ve DAEŞ yöneticilerini hedef almasına rağmen bu yapılar hâlâ şiddet kapasitelerini sürdürmektedir. Özellikle iç savaş ve çatışma alanlarının oluşturduğu güç ve otorite boşluğunu kendi lehine kullanabilme yeteneği olan bu yapılar, dekapitasyona karşı belirli bir siyasi, toplumsal ve kültürel direnç noktaları kurabilmektedir. Bu durum belli bir siyasi ve toplumsal meşruiyete ulaşmış olan terör gruplarının lider ve üst düzey yönetici kaybı yaşamalarına rağmen hayatta kalmalarında kritik rol oynamaktadır. Günümüzde ortaya çıkan bu gerçeklik dekapitasyon yöntemine karşı terör gruplarının ne tür bir geçiş süreci yaşadıkları, emir komuta zincirinde nasıl bağımsız hareket ettikleri ve bu sorunsalı hangi taktiklerle aştıkları yeni akademik çalışmalara konu olmaya başladı. Yapılan çalışmalar sayesinde modern terör örgütlerinin kuruluş aşamasından yok oluşuna kadar onlara yön veren, bir nevi vizyon ve misyon işlevi gören nedenler ve nasıllar konusu çözümlenilmeye çalışılmaktadır.

Tricia L. Bacon da Elizabeth Grimm'le kaleme aldıkları *Teror in Transition: Leadership and Succession in Terrorist Organizations (Geçiş Döneminde Terör: Terör Örgütlerinde Liderlik ve Haleflik)* adlı eserde dekapitasyon stratejisine karşı çeşitli terör gruplarının lider seçim sürecini ve bu kişilerin genel özelliklerini analiz etmektedir. Amerikan Üniversitesi Halkla İlişkiler Fakültesi'nde akademik çalışmalarını sürdüren Tricia L. Bacon, aynı zamanda ABD Dışişleri Bakanlığı'nda on yılı aşan bir süre terörizmle mücadele departmanında analist olarak çalıştı. 2018 yılında kaleme aldığı *Why Terrorist Groups Form International Alliances (Neden Terörist Gruplar Uluslararası İttifaklardan [Doğar])* eseri Pennsylvania Üniversitesi Yayınları tarafından basıldı. Elizabeth Grimm de Georgetown Üniversitesi Güvenlik Çalışmaları bölümünde terörizm ve terörizmle mücadele konularında öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Grimm'in *How the Gloves Came Off? Lawyers, Policy Makers, and Norms in the Debate on Torture (Eldivenler Nasıl Çıktı? İşkence Tartışmalarında Hukukçular, Politika Yapıcılar ve Normlar)* adlı eseri 2017 yılında Columbia Üniversitesi tarafından yayınlandı. İki

yazarın da eleştirel terörizm çalışmaları ekseninde bir metot benimsemeleri, mevcut devlet merkezli terörle mücadele stratejisinin terör grupları ve onların yaşadıkları sosyal ortamda nasıl bir etki oluşturduğunu anlamada okuyucuya farklı bir perspektif sunmaktadır. *Teror in Transition: Leadership and Succession in Terrorist Organizations* da bu çerçevede terör örgütlerinin operasyonlar sonucu geçirdikleri süreci ele alması açısından önemlidir. Çünkü terör örgütlerinin göstermiş oldukları yeni sürece uyum sağlama yetenekleri, onların salt genel geçer bir organizasyon gibi ele alınmaması gerektiğini kanıtlamaktadır.

Yazarlara göre terör gruplarında lider sonrası geçiş sürecinde üç temel dinamik ön plana çıkmaktadır (ss. 3-4). İlk olarak, potansiyel haleflerin öldürülen veya ele geçirilen kurucunun grup içi rolünü anlamış olmaları gerekmektedir. Kurucunun, grubun söylemsel çerçevesini, taktiklerini ve kaynak seferberliğini oluşturmadaki önemini merkeze alarak, tüm haleflerin grubun nedenlerini ve nasıllarını çözümleyerek hizipleşmeyi engellemesi, geçiş sürecinde kritik rol oynamaktadır. İkinci olarak, yeni liderin özellikleri, her şeyden önce kendisini kurucu lider karşısında nasıl konumlandığıyla ilgilidir. Halef (ler)in selefle olan ilişkisi grup içi ve gruplar arası meşruiyeti kısa sürede sağlamaktadır. Üçüncü ve son olarak, halef(ler) geçiş sürecinde grup içi şiddet motivasyonunu devam ettirmek ve şiddet kapasitesini sürdürmek için ya grubun temel hedeflerini ve araçlarını aşamalı bir şekilde geliştirmekte ya da grubun misyon çerçevesini, taktiklerini, kaynakları harekete geçirme şeklini önemli ölçüde değiştirerek grubu yeni koşullara hazırlamaktadır. Geçiş sürecinde belirleyici olan bu üç dinamik haleflerin farklı lider formlarında olmasına neden olmaktadır.

Bacon ve Grimm de haleflerin geçiş süreci ve sonrasında sahip oldukları lider formlarını ise beş farklı sınıflandırmayla ele almaktadır. Günümüzde ideolojik motivasyonu fark etmeksizin hemen hemen her terör grubunda Emanetçi (Caretaker), Onarıcı (Fixer), İşaretçi (Signaler), Vizyoner (Visionary) ve Sembolik Yönetici (Figurehead) olarak tanımlanabilecek halefler geçiş sürecinde rol oynamaktadır (s. 4). “Emanetçi” (Caretaker), uzun süredir grubun şiddet kapasitesine yön veren ve tüm üyeler tarafından meşruiyeti sorgulanmadan kabul edilen liderin öldürülmesinden sonra, grubu kısa sürede yeniden toparlayarak, eski şiddet kapasitesini sürdürdüklerini kanıtlayabilecek ve grubun dağılmasını engelleyebilecek olan kişidir. Bu şekilde, emanetçiler organizasyon yapılarını değiştirirler ancak kurucu tarafından belirlenen nasıllardan ve nedenlerden önemli ölçüde uzaklaşmazlar (s. 35). Emanetçi olan halef, çok sayıda yeni takipçiye ilham veren ya da kurumu canlandıran dinamik liderler değildir, bunun yerine kurumları için istikrar sunmaya çalışırlar (s. 36). Onun etkisiyle kısa sürede mevcut kriz ve belirsizlik durumu aşılabılır. Geçiş sürecinde ortaya çıkan bir diğer profil ise “onarıcı”dır. Emanetçinin aksine, onarıcı grubun hedefine devam

etmesi ve ona nasıl ulaşacağını ayarlamaya çalışmaktadır. Bu profile sahip olan halefler eylem repertuarlarına, özellikle de taktiklere ve kaynak seferberliği sürecine süresiz değişiklikler getirirler (s. 36). Bu sayede terörle mücadelede eden aktörlerin sahip olduğu bilginin ve dolayısıyla mücadele kapasitelerinin etkisiz hale getirilmesi amaçlanır. Grubun şiddet eylemlerinde daha önce kullanmadıkları intihar saldırıları, kadın intihar bombacıları veya el yapımı uzaktan kumandalı patlayıcıların kullanımı gibi çeşitli taktikler onarıcı tarafından mevcut kaynaklar ölçüsünde kullanılabilir (s.38).

Üçüncü profil ise “sinyalci” (Signaler) olarak sınıflandırılmaktadır. Öldürülen lider sonrasında grubun sahip olduğu söylemleri, kullanılan retorikleri, propaganda ve mesajları yani grubun neden var olduğunu açıklamaya çalışmaktadır. Geçiş sürecinde örgüt içi hizipleşmenin engellenmesi ve grubun insan kaynağını devam ettirmesi sinyalciyle sağlanmaya çalışılmaktadır. İşaretçiler özünde, liderin daha öncesinde benimsettiği mesajın belirginliğini artırmak için onu önemli ölçüde güncellemeye çalışırlar (s. 39). Özellikle değişen koşullara göre liderin mesajını yapı-söküme uğratan sinyalciler hem fiziksel hem de sanal ortamlarda radikalleşme süreçlerini tetikleyen aktörler olması açısından önemlidir. Geçiş sürecinde ortaya çıkan bir diğer profil ise “vizyoner”dir. Vizyoner, grubun uzun süredir var olmasında rol oynayan nasıl ve niçin sorularına bir değişim getirmeye çalışarak yeniden yapıyı sürecini başlatmaya çalışmaktadır. Fakat Vizyonerin bu çabası grup içi hizipleşmeyi tetikleyebilmektedir. “Bir terörist grup için nasıl’da yapılacak en yıkıcı değişiklik, şiddeti hedeflerine ulaşmak için bir araç olarak reddetmek olacaktır; neden’de yapılacak yıkıcı bir değişiklik ise kurucu tarafından belirlenen misyonun tamamen reddedilmesi gibi görünecektir” (s. 40). Geçiş sürecinde rol oynayan son profil ise “sembolik yönetici”dir. Sembolik yönetici, mevcut liderin grubun sürekliliğinde ya da değişiminde yer almadığı zamanlarda göstermelik olarak grup üyeleri tarafından kabul edilmesiyle ortaya çıkar. Bir diğer ifadeyle öldürülen veya çoğunlukla sağ olarak ele geçirilen lider, grupta emir komuta zincirinin kopmasıyla artık ideolojik bir sembol haline gelir. Liderin söylemleri, retorikleri ve mesajları; grubun şiddet eylemlerini -nasıl’na ve niçin’ine yön vermesi gerektiğinde- doğrudan olmasa da dolaylı yollardan yani yorumlayıcılar vasıtasıyla etkiler ve böylece sembolik yönetici varlığını devam ettirmeye çalışır (s.40).

Bacon ve Grim, bu beş farklı halef profilini çeşitli ideolojide ve yapıda olan Ku Klux Klan, Mısır İslami Cihad Hareketi, Irak El-Kaidesi/DAEŞ ve Al-Shabaab özelinde inceleyerek argümanlarını temellendirmeye çalışmaktadır. Eserin en güçlü yanı geçiş süreci içerisinde olan grupların karşılaştırmalı bir çerçevede sade bir dille okuyucuya sunulmasıdır. En zayıf tarafı ise ayrılıkçı ve belirli etnisite üzerinden terör saldırıları gerçekleştirmeye çalışan gruplara yer vermemesidir. İdeolojik

olarak eylem motivasyonu güçlü olan gruplardan farklı olarak belirli etnik temelde terörizme kanalize olan terör gruplarında geçiş süreçleri, orta düzeyde yer alan yöneticilerin oluşturdukları komiteler aracılığıyla yürütülmektedir. Bir diğer göz önünde bulundurulmayan konu ise iç savaş ve çatışma bölgelerinde belirli bir siyasi, toplumsal veya dini meşruiyete sahip olan liderin öldürülmesinin neden olduğu tepkidir. Ortaya çıkan karşı tepki sürecinde halefin kendisini açık hedef haline getirmemesiyle aynı bölgede yer alan dost veya rakip gruplar arası mücadelenin etkileri incelenmemiştir.

Ayrıca dekapitasyon yöntemi kapsamında sivil kayıplar da yaşanabilmektedir. Bu durumu terör örgütünün eylemleri için bir meşruiyet kaynağı olarak kullanması ise kaçınılmazdır. Bacon ve Grimm'in bu faktörleri göz önünde bulundurmadan geçiş sürecini analiz etmiş olması konuyu bütüncül bir bakış açısıyla ele almadıklarını da göstermektedir. Ayrıca çalışmada terörle mücadele konusunda teknik terim ve ifadelerin kullanılması, genel okuyucu kitlenin konuyu çözümlemesini zorlaştırmaktadır. Eserin bu olumsuzluklarına rağmen başta terörizm olmak üzere uluslararası güvenlik, uluslararası ilişkiler konularına ilgi duyan okuyuculara faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Kaynakça

- Jordan, J. (2019). *Leadership Decapitation: Strategic Targeting of Terrorist Organization*. Stanford: Stanford University Press.
- Price, B. C. (2019). *Targeting Top Terrorists: Understanding Leadership Removal in Counterterrorism Strategy*. New York: Columbia University Press.